

"...

II- İTİRAZIN GEREKÇESİ

Başvuru kararının gerekçe bölümü şöyledir:

'Artvin İli Yusufeli İlçesi Çevreli Köyü ihtiyar heyeti tarafından; orman istihsalinde çalışacak işçilerin ve nakliye yapacak kamyoncuların elde ettiği gelirden Köy Kanunu uyarınca % 4 oranında salma parası alınmasına ilişkin verilen kararın iptali istemiyle açılan davada; dava konusu işlemin tesisine dayanak oluşturan 442 sayılı Köy Kanunu'nun Ek 3. maddesinin '... Bunların verecekleri kararlar kat'i olup aleyhine Devlet Şurasına müracaat edilemez...' ibaresinin Anayasa'nın 36. ve 125. maddelerine aykırılık teşkil ettiği kanısına varılarak, 2949 sayılı Yasanın 28. maddesinin 1. fıkrası hükmü uyarınca tarafların bu konudaki iddia ve savunmalarının alınmasına gerek duyulmadan dosyanın tekemmül etmesi üzerine gereği düşünüldü:

A-) UYUŞMAZLIKTAKI UYGULANACAK KANUN MADDESİ

442 sayılı Köy Kanunu'nun Ek 3. maddesinde 'Köy İhtiyar meclisi salınacak salmanın nisbet, cins ve miktarını ikinci kanun ayı içinde tayin ve tevzi cetvellerini tanzim ederek on beş gün müddetle umumun görebileceği yerlere asmak suretiyle ilan ve hariçte bulunanlara tebliğ eder. Salman salmalarda kanun hükümlerine uygunsuzluk veya nisbetsizlik olduğunu iddia edenler ilan veya tebliğ müddetinin hitamından itibaren on gün içinde itirazlarını köy muhtarına söylerler veya yazı ile bildirirler ve müracaatlarını tutulacak deftere yazdırarak bir ilmühaber alırlar. Köy ihtiyar meclisi bir hafta içinde itirazlara bakarak kararını vermeğe ve itiraz edenlere bildirmeğe mecburdur. Bu kararlar aleyhine tebliğ tarihinden itibaren on beş gün içinde merkez kazasında valiye, diğer kazalarda kaymakamlara müracaat edilebilir. Bunların verecekleri kararlar kat'i olup aleyhine Devlet Şurasına müracaat edilemez' hükmüne yer verilmiştir.

442 sayılı Köy Kanunu'nun Ek 3. maddesinin '... Bunların verecekleri kararlar kat'i olup aleyhine Devlet Şurasına müracaat edilemez...' ibaresinin Anayasa'nın 36. ve 125. maddelerine aykırılık teşkil ettiği düşünülmektedir.

B-) ANAYASAYA AYKIRILIK SEBEPLERİ:

1) ANAYASANIN 36. MADDESİ YÖNÜNDEN:

Anayasanın 36. maddesinde 'Herkes meşru vasıta ve yollardan faydalanmak suretiyle yargı mercileri önünde davacı veya davalı olarak iddia ve savunma ile adil yargılanma hakkına sahiptir. Hiçbir mahkeme, görev ve yetkisi içindeki bir davaya bakmaktan kaçınamaz' hükmü düzenlenmiştir. Burada bahsi geçen 'Adil Yargılanma Hakkı' Anayasal bir hüküm olduğu gibi, yerel mevzuatın (kanunların) üstünde kabul edilen ve ülkemizin de taraf olduğu Avrupa İnsan Hakları sözleşmesinin 6. maddesinde de düzenlenmiştir. Adil yargılanma hakkının da birçok unsuru bulunmakla birlikte bizim ihtilafımızla ilgili olan kısmı, idarenin eylem ve işlemlerinin yargı denetimi dışında olmasının mahkemeye başvurma hakkına aykırılık oluşturduğu hususudur. Mahkemeye başvurma hakkı hukuken öngörülen sınırlamaların kaldırılmasını gerekli kılar. Ayrıca hak arama hürriyetinin temelinde; hakları ihlal edilen bireylerin, ihlalin önlenmesi ve ihlalin menfi etkilerini ortadan kaldırılması amacıyla yetkili/etkili mercilere ve yargı makamlarına başvurabilmesi, bu hakkın ve bu hakkın kullanılabileceği başvuru mekanizmalarının tanınması amacı yatmaktadır. Bu sebeple; hak arama özgürlüğü; devlete

müspet düzenlemelerde bulunma yetkisi veren bir hak olması sebebiyle bağımsız bir hak görünümündedir.

1982 Anayasasına göre bir mahalli idare birimi olan köyler, 1924 yılından beri yürürlükte olan 442 sayılı Köy Kanunu'na göre yönetilmektedir. Yasalaştığı dönemin şartlarına göre ileri düzeyde katılım mekanizmaları içeren ve ülkemizdeki kırsal kalkınma faaliyetlerine önemli katkılar sağlamış bir kanun olan Köy Kanunu yıllardan beri değişen şartlardan dolayı bir takım aksaklıklar meydana getirmeye başlamıştır. Türkiye'de yaşayan köy nüfusunun 12 milyonun üstünde olduğu ve bu nüfusun birçok Avrupa ülkesinin nüfusundan daha fazla olduğu göz önüne alındığında, köyde yaşayan vatandaşların demokratik katılımı ve hak arama hürriyetinin en etkili biçimde sağlanması büyük önem taşımaktadır.

442 sayılı Köy Kanunu'na göre köyün gelirleri 15 ila 18. maddelerinde düzenlenmiştir. Köyün en önemli geliri ise köy salma parasıdır. Salma, köy ihtiyar heyetince salınan bir aile vergisidir. Salma köy mahallî hizmetlerini karşılamak üzere köyde oturan veya oturmamakla birlikte köyde maddi ilgisi bulunanlardan alınan dağıtılmalı bir çeşit genel gelir vergisi niteliğinde ve herkesin ödeme gücüne göre aile itibarıyla koyulacak bir vergidir.

442 sayılı Köy Kanunu'nun ek 3. maddesine göre; hane başına salma salınırken her hanenin ödeme gücünün göz önünde tutulacağı, salmada oransızlık ve kanuna uygunsuzluk olduğunu iddia edenlerin bu iddialarını inceleyerek karara bağlayacak itiraz mercilerinin merkez kazasında valiler, diğer kazalarda ise kaymakamlar olduğu belli edilmiş, salma kararlarına karşı yapılan itirazlar hakkında kaymakam ve valiler tarafından verilen kararların kat'i olduğu ve bu kararlara karşı Devlet Şurasına müracaat edilemeyeceğinden söz edilerek, verilen kararlara yargı yolu kapatılmış bulunmaktadır

Anayasanın 36. maddesiyle güvence altına alınan dava yoluyla hak arama özgürlüğü, kendisi bir temel hak niteliği taşımasının ötesinde diğer temel hak ve özgürlüklerden gereken şekilde yararlanılmasını ve bunların korunmasını sağlayan en etkili güvencelerden birisini oluşturmaktadır. Gerçekten, karşılaştığı bir suçlamaya karşı kişinin, kendisini savunabilmesinin ya da maruz kaldığı haksız bir uygulama veya işleme karşı haklılığını ileri sürüp kanıtlayabilmesinin en etkili ve güvenceli yolu yargı mercileri önünde dava hakkının kullanılabilmesidir. Kişilere yargı mercileri önünde dava hakkı tanınması, adil bir yargılamanın ön koşulunu oluşturur.

Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin adil yargılanma hakkının düzenlendiği 6. maddesine ilişkin Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi kararlarında da, dava yoksa, adil, aleni ve gecikmesiz bir yargılamadan söz edilemeyeceği (Golder/İngiltere, 21.2.1975, A 18, s.12, paragraf 37 (b)); mahkeme önünde hak arama yolunun fiilen yahut hukuken geçici de olsa kapatılmasının veya kullanımını imkansız kılan koşullara bağlayarak sınırlandırılmasının adil yargılanma hakkının ihlali anlamına geleceği (Airey/İrlanda, 9.10.1979, A 32, s.12) belirtilmiştir.

İtiraz konusu kuralla, kendisine 442 sayılı Köy Kanunu uyarınca salma salınan bir şahıs bu salma parasının hukuka ve usule aykırı olduğu gerekçesiyle dava açamayacak, söz konusu salma parasına ilişkin yaptığı idari itiraza ilişkin verilen karar kesin olacaktır. Köy salmasına yapılan idari itirazlar hakkında verilen kararlara karşı yargı yolu yolunun kapatılması Anayasa'nın dava hakkının düzenlendiği 36. maddesine aykırı olduğu kanaatine varılmıştır.

2) ANAYASANIN 125. MADDESİ YÖNÜNDEN:

Anayasa'nın 125. maddesinde; 'İdarenin her türlü eylem ve işlemlerine karşı yargı yolu açıktır. (Ek hükümler: 13/08/1999 - 4446/2 md.) Kamu hizmetleri ile ilgili imtiyaz şartlaşma ve sözleşmelerinde bunlardan doğan uyuşmazlıkların milli veya milletlerarası tahkim yoluyla çözülmesi öngörülebilir. Milletlerarası tahkime ancak yabancılık unsuru taşıyan uyuşmazlıklar için gidilebilir.

Cumhurbaşkanının tek başına yapacağı işlemler ile Yüksek Askeri Şuranın kararları yargı denetimi dışındadır.

İdari işlemlere karşı açılacak davalarda süre, yazılı bildirim tarihinden başlar.

Yargı yetkisi, idari eylem ve işlemlerin hukuka uygunluğunun denetimi ile sınırlıdır. Yürütme görevinin kanunlarda gösterilen şekil ve esaslara uygun olarak yerine getirilmesini kısıtlayacak, idari eylem ve işlem niteliğinde veya takdir yetkisini kaldırarak biçimde yargı kararı verilemez. İdari işlemin uygulanması halinde telafisi güç veya imkansız zararların doğması ve idari işlemin açıkça hukuka aykırı olması şartlarının birlikte gerçekleşmesi durumunda gerekçe gösterilerek yürütmenin durdurulmasına karar verilebilir.

Kanun, olağanüstü hallerde, sıkıyönetim, seferberlik ve savaş halinde ayrıca milli güvenlik, kamu düzeni, genel sağlık nedenleri ile yürütmenin durdurulması kararı verilmesini sınırlayabilir.

İdare, kendi eylem ve işlemlerinden doğan zararı ödemekle yükümlüdür.' hükmüne yer verilmiştir.

Hukuk devleti idarenin, tüm eylem ve işlemlerinin hukuk kurallarına bağlı olduğu devlettir. Hukuk devletinin temel özelliği, devlet içinde tüm kamusal yaşamın ve yönetimin yargı denetimi altında olmasıdır. Bu nedenle, Anayasa'nın 2. maddesi ile Hukuk Devleti ilkesini benimseyen Anayasa devam eden maddeleri ile bir bütünlük oluşturarak, idari rejimi kabul etmiş ve idari rejimin en belirgin özelliği olan 125. madde hükmü ile idari eylem ve işlemlere karşı yargı yolunu açık tutmuştur. Anayasa'da kural olarak, idarenin her türlü eylem ve işlemine karşı yargı yolunun açık olduğu kabul edilmekle birlikte, Anayasa'nın bazı maddelerinde belirli idari işlemlere karşı yargı yolu kapatılmıştır. Anayasa'da sayılan bu ayırık durumlar dışında idarenin eylem ve işlemlerinden kimilerinin yargı denetimine bağlı olmaması sonucunu doğuracak nitelikteki bir yasal düzenleme Anayasa'nın 125. maddesinin birinci fıkrasına aykırılık oluşturur.

Birer idari işlem olan vergi hukukuna ait tarh, tahakkuk, tahsil işlemleri, yargı denetimine tabi ise, bir vergi, resim, harç olmayan, ancak köy bütçesine giren 'salma'nın benzeri mali yüküm olduğu göz önüne alındığında yargı denetimine tabi olması gerekmektedir. Salma parasının takdirinin köy ihtiyar meclislerine bırakılması ve bu kararlara karşı yapılan idari itiraz başvurusunun kesin olup, yargı yolunun kapalı bulunması, idarenin keyfilğine yol açabilecektir.

İtiraz konusu kuralın idarenin yargısal denetiminin etkinliğini ortadan kaldırdığı ve bireylere verilen yargı güvencesini daralttığı gerekçesiyle Anayasa'nın 125. maddesine de aykırı olduğu anlaşılmaktadır.

SONUÇ:

Esas Sayısı : 2008/112
Karar Sayısı : 2010/31

Dava, Artvin İli Yusufeli İlçesi Çevreli Köyü ihtiyar heyeti tarafından; orman istihsalinde çalışacak işçilerin ve nakliye yapacak kamyoncuların elde ettiği gelirden Köy Kanunu uyarınca % 4 oranında salma parası alınmasına ilişkin verilen kararın iptali istemiyle açılmıştır.

Açılan davada yapılan inceleme sonunda; 442 sayılı Köy Kanunu'nun Ek 3. maddesinin '... Bunların verecekleri kararlar kat'i olup aleyhine Devlet Şurasına müracaat edilemez...' ibaresinin Anayasa'nın 36. ve 125. maddelerine aykırı olduğu sonucuna varılmıştır.

Açıklanan nedenlerle, Anayasanın 152/1. maddesi uyarınca 442 sayılı Köy Kanunu'nun Ek 3. maddesinin '... Bunların verecekleri kararlar kat'i olup aleyhine Devlet Şurasına müracaat edilemez...' ibaresinin iptali istemiyle re'sen Anayasa Mahkemesine gidilmesine ve anılan yasa hükmünün iptalinin istenilmesine, dava dosyasının tüm belgeleriyle onaylı suretinin dosya oluşturularak karar aslı ile birlikte Anayasa Mahkemesine sunulmasına, iş bu karar aslı ile dosya suretinin yüksek mahkemeye tebliğinden itibaren beş ay beklenilmesine, beş ay içinde netice gelmezse mevcut mevzuata göre dosya hakkında karar verilmesine, 28.11.2008 gününde karar verildi."